

Sensurveiledning ordinær eksamen i emnene HOVBVP102 og HOVSOS102 høsten 2022.

Alle deler og spørsmål skal besvares. Jussdelen vektet 2/3 og sosiologidelen vektet 1/3 med hensyn til karakterfastsettelsen. Det er ikke tilstrekkelig for bestått karakter å bare gjengi lovbestemmelser eller pensumlitteratur.

Besvarelsen skal samlet utgjøre 2000 ord, pluss/minus 10%.

Jussdelen:

Kandidatene har ved eksamen hatt jussundervisning i underkant av 2 mnd., og har et betydelig pensum å gjennomgå. Emnet kommer tidlig i studiet, og byr på utfordringer for de fleste. Dette skal det tas hensyn til ved bedømmelse. Men det er en klar og formidlet forutsetning at oppgavene *skal* besvares ut fra lov, og at det skal henvises til lov i besvarelsene. Andre rettskilder som rundskriv eller forarbeider kan trekkes inn, men ikke erstatte lovverket. Gode besvarelser bør ha en klar rettslig problemstilling, et riktig rettsgrunnlag, en kort drøfting av rettsgrunnlaget opp mot opplysningene i caset, og en tydelig konklusjon. Kandidatene bør gå rett på sak, være systematiske og behandle ett spørsmål av gangen. Klart språk, korte setninger og riktige henvisninger trekker oppover. Mye utenomsnakk, lange gjengivelser av oppgavetekst eller lovtekst, dårlig disponering etc. er faktorer som vil trekke en besvarelse ned. Se ellers retningslinjer for karakterfastsettelsen avslutningsvis i denne sensurveilederen.

Spørsmål 1: Drøft og avgjør om Peder Ås var habil til å kunne behandle saken til Lars Holm. Begrunn svaret med utgangspunkt i lov.

Dette innledende spørsmålet handler i hovedsak om å finne riktig rettsgrunnlag i forvaltningsloven, og trekke en fornuftig konklusjon på grunnlag av dette. Habilitetskravet har vært grundig behandlet i undervisningen, er omtalt i pensum Velferdsrett II kap. 2 og har vært del av en øvingsoppgave, så kandidatene bør ha et rimelig godt grunnlag for å besvare oppgaven. Den rettslige problemstillingen følger av oppgaveteksten over, og det er habiliteten som er det sentrale her. De som ev. går inn på om Lars hadde rett til økonomisk stønad eller ikke, bør derfor ikke bruke mye plass på det, da det ligger utenfor det oppgaven etterspør her.

Rettsgrunnlaget er her forvaltningsloven 1967 § 6, første og andre ledd. Det bør være enkelt å se at Peder ikke faller inn under noen av de absolutte inhabilitetskriteriene etter første ledd, da han ikke er i familie med Lars Holm, eller knyttet til ham på noen annen måte som kommer frem av bokstavene a) til e). Det er her ikke nødvendig å gå gjennom alle bokstavene i første ledd, kandidatene bør raskt kunne gå over til å drøfte evt. inhabilitet etter andre ledd. Her er det særegne forhold rundt tilliten til Peders upartiskhet som er det sentrale. Avgjørelsen kan i seg selv ikke innebære noen fordel eller ulempe for Peder. Klagen fra Lars må tolkes som en habilitetsinnsigelse fra en part, noe som kan ha vekt. At Lars påstår at dette er myndighetsmisbruk og at Peder vil hevne seg på ham for et gammelt forhold, kan ikke oppfattes som en saklig innsigelse og tillegges vekt, men det viser at Lars ikke lenger har tillit til Peder.

Det sentrale her er at kandidatene finner frem til rettsgrunnlaget i forvaltningsloven § 6, og klarer å bruke opplysningene i caset til en drøfting. Hva det konkluderes med til slutt er ikke så avgjørende, her kan det nok finnes argumenter både for og imot at Peder var inhabil, uavhengig av om han hadde innvilget søknaden eller ikke. Det mest sentrale momentet er nok her tilliten til Peders upartiskhet, og om samværet på utestedet gjør at han burde ha overlatt saksbehandlingen til en annen. Noen vil nok her kunne trekke inn at Lars pga. arven uansett ikke hadde hatt rett til økonomisk stønad, og at avslaget derfor var en såkalt kurant avgjørelse som følger direkte av loven, jf. fvl. § 6 fjerde ledd. De som ev. ser dette poenget bør belønnes for det, uavhengig av konklusjonen. Noen vil også kunne se at hvis konklusjonen blir at Peder var inhabil, så er dette en saksbehandlingsfeil som medfører at søknaden fra Lars må behandles på nytt. Men dette er ikke nødvendig for en god besvarelse.

Spørsmål 2: Drøft og avgjør om Peder og Kari har lov til å gi hverandre disse opplysningene. Begrunn svaret med utgangspunkt i lov.

Taushetsplikten er behandlet i undervisningen og i pensum Velferdsrett II kap. 4. Her må kandidatene raskt kunne se at den rettslige problemstillingen dreier seg om taushetsplikt. Både Peder og Kari jobber i offentlige forvaltningsorganer (sosialtjeneste og barnevernstjeneste), og er dermed bundet av taushetsplikten mht. opplysninger de har fått om noens personlige forhold gjennom sitt arbeid, jf. forvaltningsloven 1967 § 13. Her vil nok noen vise til at det finnes egne taushetspliktbestemmelser i sosialtjenesteloven § 44 og barnevernsloven 2021 § 13-1 (1992-loven § 6-7), men begge disse viser igjen til fvl. § 13, som er tilstrekkelig som grunnlag for å konstatere at det foreligger taushetsplikt etter loven både for Peder og Kari. Opplysningene de begge har er utvilsomt opplysninger om noens personlige forhold (Lars Holm og hans familie). Taushetsplikten gjelder også utenfor arbeidstiden.

Det neste spørsmålet blir da om det kan finnes unntaksregler som gir de grunnlag for å kunne utveksle disse opplysningene. Peder hevder at de kan dette fordi de jobber i samme kommune, og fordi det dreier seg om barn. Det foreligger ikke noen form for samtykke til dette fra Lars Holm, jf. fvl. § 13 a nr. 1, og opplysningene er ikke anonymisert, jf. samme paragraf nr. 2. De unntakene som Peder henter til, er nok fvl. 13 b første ledd nr. 3 eller 5. Men Peder og Kari arbeider ikke innenfor samme forvaltningsorgan eller etat (§ 13 b nr. 3), og utvekslingen er ikke nødvendig for å fremme deres respektive organers oppgave etter loven (§ 13 b nr. 5). Det er heller ikke fare for liv eller helse, jf. § 13 b nr. 7. Det finnes heller ikke noe generelt unntak fra taushetsplikt for opplysninger som gjelder barn. Konklusjonen her bør derfor være klar; de har som følge av taushetsplikten ikke lov til å utveksle disse opplysningene med hverandre. De som her lander på motsatt konklusjon bør ha gode argumenter for dette, og disse er nok ikke så lette å finne her.

De fleste vil nok finne frem til taushetsplikten i forvaltningsloven, men mange vil nok være mer usikre når det gjelder unntakene. En god besvarelse bør ha med begge deler, dvs. at det må trekkes for de som bare konkluderer med taushetsplikt etter fvl. § 13, uten å behandle mulige unntak. At noen er ustø i unntakene må aksepteres, så lenge det ikke sporer helt av (det er mange unntak i fvl. § 13 a-13 g som overhodet ikke er relevante her, og dette bør kandidatene se). Oppgaven er nok noe mer krevende enn den første, og vil kunne skille mellom de gode og de mindre gode kandidatene.

Spørsmål 3: Hadde Peder Ås tilstrekkelig grunnlag for å kunne sende denne bekymringsmeldingen til barnevernstjenesten uten hinder av taushetsplikt, jf. sosialtjenestelovens § 45 og barnevernsloven 2021, § 13-2? Drøft og avgjør.

Denne oppgaven handler om hvorvidt de opplysningene som Peder har om Lars oppfyller vilkårene for opplysningsplikt til barnevernstjenesten uten hinder av taushetsplikt, jf. sosialtjenesteloven § 45,

alternativt bvl. 2021 § 13-2. (Kandidater kan også velge å besvare oppgaven med henvisning til bvl. av 1992, § 6-4 annet ledd). Det er tilstrekkelig å velge ett av rettsgrunnlagene som er nevnt i oppgaveteksten. Opplysningsplikten er behandlet i undervisningen, og i pensum Velferdsrett II kap. 4.4, spesielt pkt. 4.4.3.

Grunnvilkåret er at opplysningsgiveren (her Peder) må ha grunn til å tro at et barn befinner seg i minst en av de alternative situasjonene som beskrives i bvl. 2021 første ledd bokstav a) til e), jf. sotjl. § 45 andre ledd bokstavene a) til d): Her dreier det seg om opplysninger som kan gi ham grunn til å tro at barna til Lars Holm blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt, mishandling eller overgrep, har en livstruende sykdom, eller er utsatt for menneskehandel. Gode kandidater bør her se at de opplysningene Peder gir om Lars sin dårlige økonomi, hissig temperament og forhold til alkohol, ikke er tilstrekkelig til å oppfylle vilkårene om alvorlig omsorgssvikt etc. etter loven. Det hjelper ikke at Kari har delt barneverntjenestens bekymring for familien med Peder, han har ikke selv observert forhold rundt barna, og de opplysningene Kari gir ham er jo allerede kjent for barnevernstjenesten. Peder hevder at Lars har et alkoholproblem, det har han ikke tilstrekkelig grunnlag for å tro, og at Lars ble sint under møtet med Peder gir ham heller ikke grunnlag for å tro at Lars utsetter barna sine for omsorgssvikt eller mishandling. At økonomien er svak kan være et problem for familien, men utgjør ikke i seg selv noen form for alvorlig omsorgssvikt som oppfyller vilkårene for opplysningsplikt til barnevernstjenesten. Konklusjonen bør derfor her bli at Peder ikke har opplysningsplikt til barnevernstjenesten, og at utleveringen derfor rettslig sett er et brudd på taushetsplikten. Her vil nok de som eventuelt lander på motsatt konklusjon kunne hevde at «grunn til å tro» ikke er noe krav om sikker kunnskap, og at det er nok at Peder har en mistanke. Men mistanker må også være bygget på et saklig grunnlag, og det at Peder tenker at han fikk «hevn» for klagen fra Lars viser vel at han ikke har rent saklige motiver for å videreformidle disse opplysningene. Men; hadde opplysningene vært mer alvorlige mht. barna, hadde hevmotivet ikke spilt noen rolle for bedømmelsen av Peders handlingsvalg. Hvilke følger dette bruddet på taushetsplikten eventuelt vil kunne ha for Peder, er ikke en del av oppgaven, og dette har ikke kandidatene grunnlag for å gå nærmere inn på her.

Problemstilling og rettsgrunnlag bør være ganske enkelt å finne frem til her. Det som kan volde problemer for noen er nok tolkningen av vilkårene for opplysningsplikten. Erfaringsmessig er det mange kandidater som velger å «helgardere» på spørsmål om opplysningsplikt, fordi de frykter å bli trukket hvis de konkluderer med «nei» og dette skulle vise seg å være «feil». De som viser forståelse for vilkårene og selvstendighet på dette punktet bør derfor belønnes for det. Men vi må også kunne godta besvarelser som er mer usikre på saken, og som konkluderer med ja «for sikkerhets skyld», så lenge de ikke bygger på ren gjetning ut fra loven.

Kort om karakterfastsettelsen for jussdelen:

Karakter **A** eller **B** kan gis besvarelser som er systematiske, kandidaten finner de relevante problemstillingene og rettsgrunnlagene, og kommer frem til en fornuftig konklusjon etter å ha drøftet rettsgrunnlaget opp mot opplysningene i caset. Henvisninger og kildebruk bør være i samsvar med retningslinjene, og den språklige fremstillingen klar og tydelig.

Karakter **C** eller **D** kan gis besvarelser som finner problemstillingene og rettsgrunnlagene, men som er noe mer mangelfulle mht. presisjonen i drøftingen og konklusjonene. Kildehenvisninger må være med, og den språklige fremstillingen må være mulig å følge, selv om det kan være noen uklarheter. Kravet til systematikk vil være noe lavere enn for en toppkarakter.

Karakter **E** eller **F** kan gis besvarelser hvor fraværet av systematikk blir dominerende, og hvor kandidaten er gjennomgående usikker mht. å finne problemstillinger og rettsgrunnlag. Slike besvarelser er ofte preget av uklare eller manglende konklusjoner, og den språklige fremstillingen er usammenhengende og vanskelig å følge. For bestått karakter E må det være med noen form for henvisninger til lover, og kandidaten må kunne trekke opplysningene i caset inn i besvarelsen og konkludere i en eller annen form. Karakter F må gis kandidater hvor flere deloppgaver ikke er besvart, hvor rettsgrunnlag er helt fraværende eller drøftinger og konklusjoner er utelatt eller stikkordsmessige. Språklige fremstillinger som ikke gir mening, kan ikke oppnå bestått karakter. Det kommer ellers frem av oppgaveteksten at det ikke er tilstrekkelig for bestått karakter å kun gjengi lovttekst eller pensum, selv om det som gjengis er relevant for oppgaven.

Kråkerøy, 13.12.2022

Karsten Brynildsrud (fagsansvarlig for jussdelen av emnene HOVSOS102 og HOVBVP102)

Spørsmål til veilederen kan sendes: kbr@hiof.no

Sosiologidelen:

Spørsmål 4: Lag et faglig innlegg til møtet, på vegne av Peder Ås. Bruk relevant pensum som kilde.

Oppgave 4 etterfølger altså tre spørsmål som kretser omkring habilitet. Ås er imidlertid nyutdannet og et halvt år senere skal han reflektere over utenomrettslige faktorer som kan spille inn i på saksbehandlingen. Men spørsmålet er stilt generelt, og kandidatene behøver ikke knytte besvarelsen til de foregående kalamiteter med Lars Holm. Begge løsninger er akseptable.

Det er fint om kandidatene knytter besvarelsen til spørsmålet om ha som faktisk er relevant i en rettslig sammenheng, og hva som spiller inn i en sosiologisk kontekst. Dette er ikke et krav, faktisk er det litt krevende for dem å skille mellom disse nivåene. I undervisningen ble det skilt mellom Erik Boes fremstilling av skjønn og gatebyråkratens skjønn.

Casen inviterer til å trekke inn mange forskjellige elementer. Det er umulig å bruke mer enn et utvalg av disse. Høy måloppnåelse vil være å velge seg ut noen, kanskje bare ett tema. Oppgaven krever imidlertid at folkehelseperspektivet omtales. Særlig aktuelt her vil det være å få frem at folkehelseperspektivet tilsier at man skal tilstrebe bedre helse for den enkelte, men at dette ikke er en nødvendig følge (folkehelse retter seg først og fremst mot grupper, og det er et mye omtalt paradoks i dette feltet).

Middels måloppnåelse er kort gjengivelse av hovedtrekkene i folkehelseperspektivet. Det er høy måloppnåelse om kandidaten ser at folkehelseperspektivet påvirker skjønnsutøvelsen, se nedenfor. Særdeles høy måloppnåelse vil det være om man påpeker at dette perspektivet skaper et spenningsfelt mellom paternalisme og autonomi (se under).

Undervisningen har sentrert om grunnformelen for rettsregler hos Boe («hvis x så y», der x benevnes som «situasjonsbeskrivelsen» og y som «rettsfølgen»). Boe hevder, i tråd med alminnelig juridisk tenkemåte, at det er rom for skjønn der jussen sier dette («kan-bestemmelser»), og der jussen er tvetydig eller uklar. Det siste vil i liten grad være relevant for sosionomer og barnevernsarbeidere, men hører med i bildet.

Det har vært et gjennomgangstema at Boes fremstilling får rettsanvendelse til å fremstå enklere og mer entydig enn virkelighetens skjønnsutøvelse. (Karstens undervisning har også vist dette, men uten å ta det opp direkte.) «Sosiologidelen» har fremhevet at rettsanvendelser er mer «rotete» på følgende måter:

- 1) Ofte vil man starte med et inntrykk av som er rimelig utfall (rettsfølge), og resonnere baklengs. Man vil lete etter momenter i situasjonen man kan bruke som begrunnelse for utfallet man hadde bestemt seg for. Studentene fikk utlevert en artikkel jeg skrev om barnevernarbeiderens skjønnsbruk, som gir et eksempel på dette. De kan bruke den, men den er ikke pensum.
- 2) Plastisiteten i X (jeg brukte ikke dette ordet). Mange av temaene i sosiologidelen påvirker situasjonsforståelsen. Repstad tar for seg 3+2 sosiologiske retninger (norm-, valg- og meningsdannelse, pluss funksjonalisme/konflikt). Brodtkorp & Rugkåsa tematiserer fattigdom, kultur/etnisitet og makt. Dette er pensumrelevante synsmåter som påvirker situasjonsforståelsen. Brodtkorp og Rugkåsa skriver i kapittel 1 om kunnskap som sosialt konstruert. Dette er bredt forstått knyttet sammen med bruk av kategorier (samme kapittel, også omtalt av Repstad), og slik sett gjort relevant for hvordan X i en viss forstand kan kalles konstruert.
- 3) Overlappende med Karsten er det påpekt at rettsanvendelse innebærer en form for leting etter «riktig» lovverk. Her ligger det også en utfordring av Boes «lineære» fremstilling.

Det siste momentet er underbygget med en anbefalt artikkel av Jevne og Ulvik (der saksbehandler velger å føre en sak under barnevernloven og ikke barneloven, med henblikk på konsekvensene). Alle disse poengene impliserer at det faglige skjønnnet er større enn det juristene hevder. Undervisningen er sentrert omkring begrepet gatebyråkrater. De omtalte momentene er forbundet med omtale av gatebyråkratens skjønnsbruk, som er behandlet flere steder på pensum.

Det er lite problem at denne behandlingen er spredd og til dels litt utilgjengelig. Brodtkorp og Rugkåsa bruker ikke begrepet selv, men «bakkebyråkrat» er anvendt i kapittel 2 (som ikke er pensum). Det brukes ikke direkte av Ohnstad og Hirst (kapittel 10 i Velferdsrett II), der snakker de om førstelinetjenesten. Sidene 533-544 er utpekt som særlig relevant for studentene. Ordet bakkebyråkrat er brukt i Repstad, på side 189-190, dette kapittelet er imidlertid ikke behandlet i undervisningen.

Et bokkapittel er delt med studentene, om barnevernarbeiderne som gatebyråkrater og rotete rettsanvendelse. Dette er anbefalt, men ikke pensum.

Her er det også forskjell i pensum. Sosionomene har bakkebyråkrat» omtalt i kapitlene til Oterholm og Berg. «Velferdsarbeideres» vilkår og skjønnsutøvelse er omtalt kapittel 4 i Halvorsen, Stjernø og Øverbye. («Bakkebyråkrater» er omtalt i kapittel 5, men det er ikke pensum). Skjønn i barnevernet er omtalt i Grunnboka der i kapittel 14 (ikke omtalt i undervisningen).

Kort om karakterfastsetting i sosiologidelen:

Spørsmålet i denne oppgaven er særdeles vidt formulert. Dette gir en frihet til å trekke inn hva de kan best, men det kan også utløse frustrasjon over å ikke svare helt dekkende på spørsmålet. De har lite plass (denne veiledningen er for eksempel vesentlig lengre enn deres besvarelser (1/3 av 2000 er ca 667 ord, sensorveiledningen om sosiologidelen er 900)). Det viktigste for studentene er også å

gjøre seg kjent med juss-delen. Temaene i dette emnet er dels nytt, overfladisk behandlet og fremmed, samtidig som det er vanskelig for dem å forstå sammenhengen mellom jussen og «sosiologidelen». Terskelen for middels måloppnåelse bør følgelig ligge svært lavt. Henvisning til tematikken rundt bakke-/gatebyråkraten bør vurderes som høy måloppnåelse.

PS. Grunnet en misforståelse har undervisningen vektlagt sosiologibøkene i for stor grad. Dette har gått på bekostning av «grunnbøkene» i sosialt arbeid og barnevernsarbeid. Det vil være urimelig å la belastningen for dette bæres av studentene.

Fredrikstad, 15.12.2022

Nicolay B. Johansen (fagsansvarlig for sosiologidelen av emnene HOVSOS102 og HOVBVP102)

Spørsmål til veilederen kan sendes: nicolayj@hiof.no